

**” ISOVANHEMPANA UUSPERHEESSÄ –
KAIKEN MAAILMAN MAMMANA JA PAPPANA ”**

Uusperheneuvojakoulutus
Opinnäytetyö
2.12.2005
Aila Parkkinen

ALKUSANAT

Esitän Lämpimät Kiitokseni kaikille Teille, jotka autoitte tämän prosessin etenemisessä. Erityisesti haluan kiittää kyselyyni vastanneita uusperheitten isovanhempia, Salon Seudun Uusperheelliset ry:n puheenjohtaja Pirjo Tuomista ja yhdistyksen naistenryhmäläisiä sekä Isovanhemmat ry:n puheenjohtaja, opetusneuvos Pekka Leinosta.

Innostuksen ja mielenkiinnon aihetta kohtaan olen saanut nykyään kahdeksanhenkisen uusperheemme vauhdikkaassa pyöryksessä, kuopuksemme odotusaikana.

TIIVISTELMÄ

Tässä opinnäytetyössä vastataan kysymykseen, mitä on olla isovanhempana uusperheessä.

Isovanhemmuutta on tutkittu isovanhempien näkökulmasta. Tutkimusta varten on lähetetty kysely Salon Seudun Uusperheelliset ry:n naistenryhmäläisten kautta heidän uusperheittensä isovanhemmille. Kyselyyn on vastannut yhteensä 11 isovanhempaa.

Uusperheessä ei ole niinkään merkittävää se, kuka on kenenkin lapsi tai lapsenlapsi, vaan hyväksyntä, puolin ja toisin. Isovanhemmuus uusperheessä on sukupolvien välinen suhde. Ajan kuluessa isovanhemmat kokevat myös lastensa puolisoitten lapset omiksi lastenlapsikseen.

Uusperheen alkuvaiheessa / uusperheytyemisessä osa isovanhemmista on kokenut tarvitsevänsä neuvoja ja keskusteluapua suhtautuakseen luontevammin uusiin puolisoihin ja heidän lapsiinsa.

SISÄLLYS

ALKUSANAT	2
TIIVISTELMÄ	2
1. JOHDANTO	4
1.1 MIKSI ISOVANHEMMUUDESTA UUSPERHEESSÄ?	4
1.2 MITÄ ON ISOVANHEMMUUS UUSPERHEESSÄ?	4
2. KYSELY UUSPERHEITTEN ISOVANHEMMILLE	5
2.1 AINEISTON KUVAUS	5
2.2 KYSELY JA AINEISTON KÄSITTELY	5
3. ISOVANHEMMUUDESTA	6
3.1 ISOVANHEMMUUS ENNEN JA TÄNÄ PÄIVÄNÄ	6
3.2 UNELMIA, ODOTUKSIA	7
3.3 ISOVANHEMMUUS MUUTOKSESSA	7
3.4 ISOVANHEMMAN ROOLIT JA TEHTÄVÄT	9
3.5 LAINAMUMMI JA APU-UKKI, VAI MAMMAPUOLI JA PAPPAPUOLI?	10
3.6 VERTAISTUKI	11
4. UUSPERHEITTEN ISOVANHEMPIEN KOKEMUKSIA	12
4.1 ISOVANHEMMAKSI	12
4.2 ISOVANHEMMAN JA LAPSEN LAPSEN (BIOLOGINEN / EI BIOLOGINEN) SUHDE.....	12
4.3 ISOVANHEMMAN ROOLI JA TEHTÄVÄT	12
4.4 VERTAISTUEN TARVE	13
5. LOPPUKATSAUS	14
KIRJALLISUUS:	15
MUUT LÄHTEET:	15
LIITTEET: ISOVANHEMMILLE LÄHETETTY KYSELY	16

1. JOHDANTO

1.1 Miksi isovanhemmuudesta uusperheessä?

Uusperheiden ryhmänohjaajana sain tilaisuuden kysyä sattumalta paikalle tulleelta isoäidiltä, miten hän on kokenut isovanhemmuuden? Tulkitsin kyynleet niin, että se ei ole ollut helppoa. Pois lähtiessään hän totesi pelkäävänsä eniten sitä, jos lapsen uusikin yritys epäonnistuu. Jokainen vanhempihan haluaisi lapsensa onnistuvan.

Naistenryhmän keskusteluissa on käynyt ilmi myös se, että uusperheen ex-puolisoitten vanhempien voi olla vaikea kohdata uusperheeseen syntynyt lapsi vaikkapa hakiessaan omia lapsenlapsiaan lomalle luokseen. Eräs isoäiti oli nostanut kätensä torjuvasti ylös, kun hänen lapsenlapsensa velipuoli oli halunnut päästä ”mummon” syliin.

Oman uusperheemme alkuvuosina isäni menetti toisen vaimonsa. Äitini ja äitipuoleni ovat haudattuina samaan hautaan, koska se oli äitipuoleni viimeinen toivomus. Olen kokenut, että uusperheys vaatii vahvaa sopeutumiskykyä kaikilta osapuoliltaan.

Tarinoissa kerrotaan pahoista äitipuolista ja ilkeistä isäpuolista, mutta pahoista mammapuolista ja ilkeistä pappapuolista en ole koskaan kuullut. Halusin ottaa selvää miten ”kaiken maailman mammat ja papat” itse kokevat uusperheen isovanhemmuuden?

1.2 Mitä on isovanhemmuus uusperheessä?

Uusperheen isovanhemmuus ei poikkea isovanhemmuudesta yleensä. Kaikki lastenlapset eivät välttämättä ole biologisesti lastenlapsia, mutta ajan kuluessa isovanhemmat kokevat myös lastensa puolisoitten lapset omiksi lastenlapsikseen.

”Uusperheen isovanhemmat ovat kaiken maailman pappoja ja mammoja”: totesi Suomen Uusperheellisten Liitto ry:n varapuheenjohtaja Ilkka Laaksonen puhelinkeskustelussa.

Isovanhemmuus on siis sukupolvien suhde, jossa on tärkeää huolenpito ja kiintymys. Uusperheessä ei ole niinkään merkittävää se, kuka on kenenkin lapsi tai lapsenlapsi, vaan hyväksyntä ja turvan tarjoaminen.

2. KYSELY UUSPERHEITTEN ISOVANHEMMILLE

2.1 Aineiston kuvaus

Isovanhemmuudesta uusperheessä on tehty vähän tutkimusta ja siitä ei löydy varsinaista kirjallisuutta. Isovanhemmuudesta yleensä on saatavilla jonkin verran kirjallisuutta.

Tämä tutkimus on toteutettu kyselynä uusperheitten isovanhemmille ja aineisto on rajattu vain isovanhempien näkökulmaan.

Lopputulos olisi ollut toinen, jos isovanhemmuutta olisi tutkittu myös vanhempien ja lasten kannalta.

2.2 Kysely ja aineiston käsittely

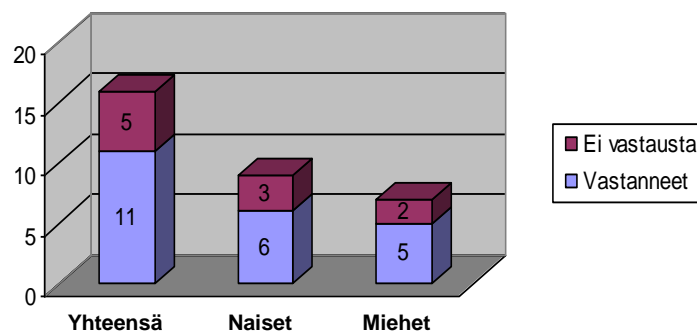
Lähetin tammikuussa 2005 kyselyn 16 isovanhemmalle, kummallekin osapuolelle erikseen, 12 eri osoitteeseen. Osoitteet sain Salon Seudun Uusperheellisten naistenryhmäläisiltä. Määräaikaan mennessä sain vastauksia kahdeksasta eri osoitteesta. Viidestä saamastani osoitteesta vastasi vain toinen isovanhempi, kahdesta molemmat erikseen ja yhdestä molemmat yhdessä samalla lomakkeella.

Yhteensä vastauksia tuli siis 11. Kysely lähetettiin yhdeksälle naiselle, joista vastasi kuusi sekä seitsemälle miehelle, joista vastasi viisi.

Koska vain viisi isovanhempaa jätti vastaamatta kyselyyn, voidaan olettaa isovanhemmuuden olevan tärkeää uusperheitten isovanhemmille.

Kyselyvastauksissa minua kiinnosti isovanhempien kokemukset uusperheytymisestä ja isovanhemman rooli ja tehtävät uusperheessä.

Kyselyyn vastaaminen

3. ISOVANHEMMUUDESTA

3.1 Isovanhemmuus ennen ja tänä päivänä

”Viime vuosikymmenten aikainen yhteiskunnan voimakas, nopea ja monella tavalla kypsymätönkin muutos, on muokannut perheiden kasvua ja kehitystä toiseen suuntaan kuin 40-70-lukujen perheyhteisöt. Saman katon alla eläminen useamman polven kanssa on vähentynyt. Maassa- ja maastamuutto ovat luoneet uudet asumis- ja tapaamismuodot. Ennen tavanomainen, jatkuva kanssakäyminen on aika harvinaista herkkua tai ’myrkyä’. Voimakas yhteiskunnallinen muutos; työelämän muutos, maailman avautuminen, viestintävälineiden nopea tuleminen ovat leimallisesti muuttaneet koko perhe-/sukuperinnettä. Yhteisöllinen elämäntapa on muuttunut leimallisesti peruserhekeskeiseksi; me hoidamme omat asiamme, me selviämme omillamme. Myös isovanhempien elämäntavat ja vastuun kokeminen jälkipolvista ovat varmaankin muuttuneet. Jokainen vanhempi odottaa kuitenkin nykyisinkin, edelleen lastensa perheelle parasta mahdollista tulevaisuutta, mutta tämä pakollinen ’vieraantuminen’ mm. edellä luetelluista syistä ei anna mahdollisuuksia kaikille isovanhemmille kasvaa yhdessä.” : toteaa Isovanhemmat ry:n puheenjohtaja Pekka Leinonen sähköpostitse käymässäme kirjeenvaihdossa 19.11.2005.

Leinonen jatkaa: ”Ajan muuttumisen myötä isovanhempien ’puuttuminen’ lapsiensä perheiden toimiin on selkeästi säädellympää, sovitumpaa kuin entisinä aikoina. Itsestään selvyyksiä on vähemmän, varovaisuus ’tuputtautumisessa’ on myös yleistä. Perhe- ja sukuyhteisön vieraantumisen ilmiö on yksilökeskeisen kehityssuunnan ilmentymä. Maailmalta tulevat mallit ja käytännöt hivuttautuvat meidänkin elinympäristöömme. Arvot ja arvostukset muuttuvat. Perheiden sidonnaisuudet ja siteet sukuun väljenevät. Harvemmin suku enää yhteen kokoontuu.” (Leinonen, 19.11.2005.)

Taipale sanoo Isoäiti-kirjassaan mummojen maailman olevan runsas hiljaisesta tiedosta. Hiljainen tieto ei ole tavanomaisesti tutkimuksilla ja koeasetelmilla todettua tietoa, vaan se on tietoa ja ymmärrystä, joka kulkee sukupolvesta toiseen. Se on oivallusta asioiden todellisesta tilasta. (Taipale 2002, 164.)

Isovanhemmuus synnyttää tunnekuohua, joskus peräti tunnemyrskyä. Taipale kirjoittaa hauskesti tästä aiheesta: ”Mummous on aikuisen naisen elämässä uusi, uskomaton kokemus. Kun on mielestään jo kaiken naisena kokenut sosiaalisesti ja ruumiillisesti, yhtäkkiä kaartuu eteen uusi avaruus, isoäitiys. Vaarit yleensä ottavat asiat pinnalta katsoen huomattavasti rauhallisemmin. Joskus isoäitit tuntevat itsensä kokonaan syrjäytyneiksi hössötyksestä. Ei vaarin tarvitse hössöttää, naiset pitävät siitä huolen. Vaarista tulee joka tapauksessa tärkeä, ihailtu henkilö lapsen maailmaan.” (Ijäs 2004, 17.)

Arajärvi puolestaan korostaa isovanhempien etuoikeutta siihen, ettei tarvitse kasvattaa. Hän sanoo sen ajatuksen olevan aarre, joka saa aikaan erikoisen ja viehättävän lapsen ja aikuisen kokemusmaailman. Isovanhemmat voivat tarjota rauhallisempaa ympäristöä ja hyvää ihmissuhdetta vastapainona liioille ärsykkeille.

(Arajärvi 1995, 57 - 58.)

Ijäs taas sanoo monen isovanhemman harjoittavan korvaavaa ja korjaavaa toimintaa. Työ on aikanaan vienyt liikaa aikaa ja voimia kodilta ja lapsilta. "Omista lapsistani en muista nauttineeni näin kuin lapsenlapsista." "Olen toisenlainen isoäitinä kuin äitinä. Ei rasita kiire eikä mikään pakko." Monia isovanhempia näyttää ohjaavan halu olla isovanhempina toisenlainen, kuin vanhempana osasi olla tai kykeni olemaan. Vertauskohtana voivat olla myös omat isovanhemmat, jotka eivät aikanaan täyttäneet odotuksia. Varsin moni nykyisovanhemmista määrittelee tehtävänsä ja asemansa negaation avulla. "En ole mikään perinteinen isovanhempi." (Ijäs 2004, 99 -100.)

Olkoon sitten perinteinen tai moderni isovanhempi, silti olisi hyvä muistaa: "Isovanhemmat ovat tärkeämpiä kuin moni tulee ajatelleeksi, mutta eivät niin tärkeitä kuin moni isovanhempi pitää itseään". (Arajärvi 1995, 63.)

3.2 Unelmia, odotuksia

Meillä vanhemmilla on toiveita, unelmia ja odotuksia lapsistamme. Useimmiten lapset eivät niitä täytä ja joskus ne tästä syystä jatkuvat lapsenlapsiin. On tärkeätä tiedostaa, että mielikuvat ovat vain omia, ei lastenlasten elämään kuuluvia vaatimuksia.

Lapsenlapset, kuten aikaisemmin omat lapset, opettavat paljon. On sisäistä rikkautta kasvaa heidän kanssaan. Isovanhemmat voivat olla kiitollisia lapsenlapsilleen, samoin lastenlapset isovanhemmilleen. (Arajärvi 1995, 87.)

Ijäksi mielestä oikeudenmukaisuuden ja tasapuolisuuden tavoite on tärkeä. Sen toteuttaminen on vaativaa, koska lapsenlapset ovat erilaisia. Jotkut ovat jo aikuisiässä, toiset sylivauvoja. Välissä on vuosia, jotka ovat muuttaneet myös isovanhempien elämää ja mahdollisuuksia. Lastenlasten kokemukset eivät tästäkään syystä ole verrannollisia keskenään. Lapsen ikä, sukupuoli, luonteenpiirteet, harrastukset, maantieteelliset välimatkat, lastenlasten vanhempien elämäntilanne ja suhde isovanhempiin vaikuttavat. Samoin sairaudet ja monet muut seikat synnyttävät tilanteita, jotka voidaan tulkita puolueellisuudeksi, toisen asettamiseksi toisen edelle. (Ijäs 2004, 35.)

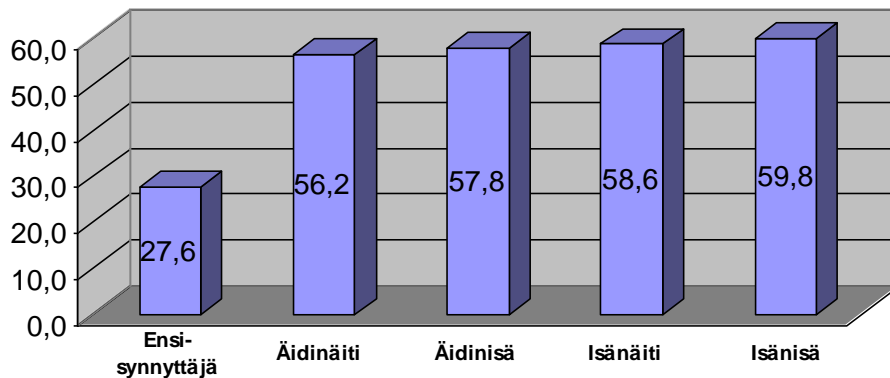
3.3 Isovanhemmuus muutoksessa

"Miksi meidän mummu on aina poissa?": valittaa 6-vuotias Emmi.
"Aina se on elokuvissa tai kerhossa tai jumpassa."
(Taipale 2002, 151.)

"Isovanhemmissa on niin kuin ennenkin oli, työssä sekä jo eläkkeellä olevia. Isovanhemmuus ei ole muuttunut, vain tavat ja ajan henki ovat muuttuneet. Perustarpeet ovat säilyviä myös muuttuvassa maailmassa. Joustoa, kasvua ja avointa mieltä vaaditaan enemmän kuin ennen."
(Leinonen, 19.11.2005)

Useimmat isovanhemmat ovat uuden perheroolin saadessaan 50 - 60-vuotiaita. Vuonna 1997 tehtiin laaja tutkimus suomalaisesta lapsesta. Vastasyntyneiden vauvojen isovanhemmatkin tilastoitiin. He olivat tuolloin keski-ikältään: äidinäiti 56,2 vuotta, äidinisä 57,8 vuotta, isänäiti 58,6 vuotta ja isänisä 59,8 vuotta. Ensisynnyttäjien keski-ikä on koko ajan nousussa. Tuona vuonna se oli 27,6 vuotta. (Tilastokeskus)

Ensisynnyttäjän ja isovanhempien keski-ikä vuonna 1997 (Tilastokeskus)

Ijäs kommentoi, että isovanhemmat ja heidän lapsenlapsensa ovat monenikäisiä. Ikä vaikuttaa kokemuksiin kuten myös mielikuvat ja muistot omista isovanhemmista. Monilla on muistoissaan ihana mummo sekä turvallinen ja monitaitoinen ukki. Toisilla näitä muistoja ei ole, koska isovanhemmat ovat kuolleet varhain, jo paljon ennen omaa syntymähetkeä. Isovanhemmista on kerrottu tarinoita, ja he ovat tulleet niistä tutuiksi. Joistakin isovanhemmista on vaiettu. Käypä malli siitä, millaista on hyvä isovanhemmisuus, puuttuu monelta. Toisten kokemuspöörissä isovanhemmisuus on liian vaativaa. On oltava aina ja joka tilanteessa valmiina auttamaan ja ottamaan lapsenlapsia hoitoon tai lähtemään liikkeelle nuoren perheen niin pyytäessä. (Ijäs 2004, 18.)

Ijäs toteaa modernien isovanhempien olevan vahvasti elämänmenossa kiinni. Isoäiti ei useinkaan ole harmaatukkainen, vaan hiusten väri vaihtelee leiskuvan punaisesta sinertävän sävyihin. Hän seuraa muotia ja meikkaa. Moderni isoäiti on myös aikaansa seuraava ja aktiivinen. Hän ei vain lepäile mielisohvallaan ja katsele elämää sivusta, vaan osallistuu ja harrastaa. Isoäiti ja -isä hoitavat myös keskinäistä suhdettaan ja pitävät yhteiselämänsä vireänä. (Ijäs 2004, 93.)

Nykyisessä maailmassa on monenlaisia perheitä: kahden tai yhden vanhemman perheitä tai suurperheitä, joiden lapsilla on neljänkinlaisia vanhempia ja isovanhempia. Myös isovanhemat voivat olla yksinasuvia tai uusperheisiä. Lastenlapsilla voi siten olla monella eri tavalla monta isovanhempaa. Toisaalta ihmissuhteitten vaikeus millä perhetasolla tahansa voi johtaa isovanhempisuhteen katkeamiseen ja lasten perheen hajoaminen on myös isovanhempien suru. Jos eroavassa perheessä on lapsia, on isovanhemmilla tärkeä rooli. Arajärvi toteaa, että perheen hajotessa lapsi ja nuori tarvitsevat tietoa ja varsinkin tunnetta jostain pysyvistä; isovanhempien koti ja isovanhempisuhte tarjoaa turvallisuutta ja pysyvyyttä. (Arajärvi 1995, 72-73.)

Vuonna 2002 sata vuotta täyttänyt ruukinpatruuna Torsten Carlander-Reuterfelt sanoi viisaasti: ”Jos haluat katkeraksi vanhana, aloita tyytymättömyydestä.” Tällä reseptillä syntyy itsekkäitä ja happamia vanhoja naisia, jotka eivät halua ymmärtää lasten elämänympäristön muutoksia, vaan

vaativat omien toiveittensa huomioonottamista. Ja niin, kun mummon luona käydään, kuullaan vain valituksia. (Taipale 2002, 233.)

3.4 Isovanhemman roolit ja tehtävät

Kolmevuotias Niko ja neljävuotiaat Jonna ja Pete puhelevat hiekkalaatikolla leikin lomassa.

Jonna: ”Minä pääsen isona kioskinmyyjäksi.”

Pete: ”Minä pääsen folmulakuskiksi, kun ne on telkkalissa.”

Niko: ”Minä pääsen mummoksi kun sitten on karkkeja.”

Pete: ”Hölmö, ei mummo ole työ!”

(Taipale 2002, 41.)

Vuosien varrella isovanhemmat ja lapsenlapset löytävät yhteiset alueensa, mitä puuhataan mummon kanssa ja mitä taas ukin kanssa. Ensimmäinen lapsenlapsi avaa käytäntöjä, jotka sopivat ehkä seuraavienkin lastenlasten kohtaamisiin. (Ijäs 2004, 32.)

Ijäs sanoo ukkien ja vaarien erityisalueiden olevan yleensä luonto ja liikunta. Moni isoisä järjestää lapsenlapsilleen luontoretkiä ja kalareissuja. Aivan kaikki lapset eivät niistä innostu. Jotkut pitävät niitä liian raskaina. Erilaiset juoksu-, hyppy- ja heittokilpailut ovat suosittuja, samoin monet pelit. Niihin pääsevät joskus mummotkin mukaan. (Ijäs 2004, 37.)

Isoisät myös pelaavat ja leikkivät, rakentavat juna- ja autoratoja tai veistelevät kesämökillä laivoja ja lentokoneita. Jotkut osaavat valmistaa pajupillejä ja jousipyssyjä. Ainakin heitellään tikkaa ja retkeillään metsässä. Havumajankin valmistuksessa tarvitaan isoisän taitoja. Isoäidit tahtovat edelleen hemmotella lapsiaan ja lapsenlapsiaan heidän mieliruuillaan, valmistaa yhteisiä aterioita, koota kaikki yhteiseen pöytään, jopa opettaa pöytätapoja. (Ijäs 2004, 91.)

Arajärvi toteaa, että muutoksia on tapahtunut paljon. Isoäidit eivät ehkä hyväksy kaikkea, heillä on omat kokemuksensa ja pätevyytensä. Aikaisemmin isoisät jäivät syrjään, nykyisin he kelpaavat yhtä hyvin lastenlasten kaitsijoiksi kuin isoäidit ja saavat siten iloa lapsenlapsistaan. (Arajärvi 1995, 50.)

Arajärven mielestä isovanhempien on oltava valmiina vaikkapa jokapäiväiseen apuun, mutta vain siinä muodossa, jota pyydetään. Hän käskee pidättäytyä hyvistä neuvoista, vaikka ne olisivatkin erinomaisia ja järkeviä. Niiden aika on silloin, kun niitä kysytään, hän jatkaa. (Arajärvi 1995, 26.)

Arajärvi neuvoo isovanhempia hyväksymään sen tosiasian, että lapsenlapsi saattaa suosia enemmän toista isovanhempiparia. Siihen vaikuttavat paikkakunta, vanhempien suhde isovanhempiin ja tietysti isovanhempien ja lapsenlapsen keskinäinen suhde. (Arajärvi 1995, 54.)

Leinonen kertoo omasta roolistaan ja tehtävistään isovanhempiana: ”On ollut avartavaa huomata lasten kasvu, molemminpuolinen oppiminen, yhteisymmärryksen syntyminen. Vuorovaikutus puolin ja toisin on luonut meille ikkunan vanhaan ja uuteen. Puhuminen, leikkiminen, lukeminen ja ennen kaikkea kuunteleminen lastenlasten kanssa ovat antaneet meille uuden mahdollisuuden kokea aikuisuus, rajoitetuin velvollisuuksin. Hienot ja vahvat kokemukset jatkuvat! Perheemme

kokoontuvat viettämään yhteisiä juhlia, viikonvaihteita ja vain olemista samalle kulmalle. On onni olla osa jatkumoa, osa tulevaisuutta lasten ja lastenlasten kanssa.” (Leinonen, 19.11.2005)

3.5 Lainamummi ja apu-ukki, vai mammapuoli ja pappapuoli?

Bussissa napattu kahden nuoren keskustelunpätkä:

”Vittu, Laura on ihan depiksessä.”

”Joo, niiden kotiasiat on ihan sekasi.”

”Onneksi sillä on se Leena, se on niinku niiden mummi tai jotakin, eiku se oikeesti oli niiden äidin edellisen (miehen) äiti tai sukulainen tai emmä tiä.”

(Taipale 2002, 91.)

Kuten jo aikaisemmin todettiin, lastenlasten kodin hajotessa heille on entistäkin tärkeämpää, että yhteys isovanhempiin säilyy. Turvallinen, jatkuva ihmissuhde on lapselle erotilanteessa kunnan arvoinen. Mitä vähemmän isovanhemmat moittivat ja tuomitsevat lastenlastensa vanhempia, sitä helpompi heidän on ylläpitää hyviä suhteita lapsiin ja kaikkiin perheen jäseniin.

Valitettavasti erojen yhteydessä syntyy myös kohtuuttomia tilanteita. Ijäs sanoo tavanneensa muutamia todella murheellisia ja itkeviä isovanhempia. Heidän kohdallaan näyttää siltä, ettei mitään ole tehtävissä, jotta yhteydet lapsenlapsiin voisivat jatkua. ”Ajattelen, että viimeistään silloin kun lapsenlapset varttuvat, he haluavat itse ottaa yhteyttä isovanhempiinsa, joista heillä on mieluisia muistoja.” (Ijäs 2004, 48 - 49.)

Helsingin Sanomien mielipidesivulla todettiin 2.9.2003, että Suomessa rajoitetaan monesti lapsen oikeuksia omiin isovanhempiin. Samassa yhteydessä ihmeteltiin sitä, että kuitenkin on vireillä erilaisia hankkeita mummojen saantia varten kummimummoiksi ja tukimummoiksi. Tämä on ristiriitaista. On tapauksia, joissa vaikeissa olosuhteissa eläville lapsille olisi ollut saatavilla omasta takaa tasapainoisia ja suhteellisen terveitä mummoja, mutta heidän apuaan ei ole käytetty. Näissä tapauksissa sosiaalityöntekijät ovat olleet välinpitämättömiä pitämään millään tavoin yllä isovanhempien ja lastenlasten välisiä suhteita. (Ijäs 2004, 78.)

Arajärven mielestä käynti isovanhempien luona tai isovanhempien käynti lapsen kotona on ihmiskontakti, joka onnistuu tai ei onnistu. Isovanhemmat tarvitsevat usein aikaa ja kärsivällisyyttä sekä valmiutta uusiinkin lapsenlapsiin, tulevatpa he sitten lapsenlapsiksi minkä ikäisinä tahansa. Isovanhemmilla tulee olla muuttumaton, suora ja henkilökohtainen ihmissuhde lapsenlapsiinsa. (Arajärvi 1995, 76.)

”Nykyinen mieheni on omien lastenlasteni apuvaari. Olenko minä apumummi? Mitä nimityksiä näissä tilanteissa käytetään? Mitä ovat nämä uudet perhesuhteet?” (Ijäs 2004, 51.)

Ijäsken mielestä erityisen vaativia ovat juuri uusperhetilanteet. Yksinkertainen kysymys siitä, mitä nimikkeitä käytämme toisistamme, herättää tunteiden vyöryn. Se kertoo, että oma paikka laajentuneessa perhepiirissä on epävarma ja epäselvä. Keskusteluja tarvitaan ja avointa mieltä. Tunteiden välittämät viestit ovat tärkeää kuultavaa. Mitä meidän tunteemme kertovat meistä itsestämme? Miten otamme vastaan läheisten tunteet? Pahan mielen kokemukset ja pettymykset on saatava sanoiksi. Silloin ei loukkaantuminen ja katkeruus katkaise keskusteluyhteyttä. Jos tunteet torjutaan, suhteista tulee muodollisia. (Ijäs 2004, 104 – 105.)

3.6 Vertaistuki

Isovanhempia arvioidaan olevan tällä hetkellä Suomessa noin 800 000 – 900 000 ja uusperheitä hieman alle kymmenen prosenttia lapsiperheistä. Avioerotilastojen kasvaessa myös uusperheitten isovanhempia on koko ajan enemmän.

Suomen Uusperheellisten Liitto ry on aloittanut toimintansa jo vuonna 1996. Sen toiminnan tarkoituksena on mm. edistää uusperheiden perusturvallisuutta, yleistä hyvinvointia ja kaikinpuolista tervettä kehitystä, sekä edistää uusperheiden keskinäistä yhteistoimintaa ja sosiaalista kanssakäymistä.

Vuonna 2003 perustettiin Isovanhemmat ry, jonka toiminnan tarkoituksena puolestaan on auttaa isovanhempia ja muita aikuisia tukemaan lapsiperheitä, päiväkoteja ja kouluja näiden kasvatustehtävässä. Yhdistys näkee tärkeäksi kulttuuriperinnön siirtämisen ja sukupolvien välisen myönteisen vuorovaikutuksen lisäämisen. Yhdistys pyrkii erityisesti tukemaan niitä lapsia, joilla ei ole mahdollisuutta isovanhemmuuden kokemiseen.

Bussissa kuultua, kolmen pojan joukko:

”Vittu ku teiä mummo on sitte vitun kiva!”

”Vittu ku isä on paska.”

”Saatana ois mullakin mummo mutkun vittu ei oo.”

(Taipale 2002, 248.)

4. UUSPERHEITTEN ISOVANHEMPIEN KOKEMUKSIA

4.1 Isovanhemmaksi

Kyselyyn vastanneitten isovanhempien lapset olivat olleet uusperheellisiä 3 – 15 vuotta. Isovanhemmat kokivat olleensa isovanhempia uusperheitten kautta saamilleen lapsenlapsille alusta saakka. Vain yhdestä vastauksesta kävi ilmi, että tietoisuus ja tunne isovanhemmudesta on vahvistunut uusperhevuosien aikana.

4.2 Isovanhemman ja lapsenlapsen (biologinen / ei biologinen) suhde

Lapsen ensimmäinen ikävuosi on isovanhemmuuden kulta-aikaa, varsinkin ensimmäisen lapsenlapsen kanssa. Saa nauttia lapsesta rajattomasti, ilman velvollisuuksia. (Arajärvi 1995, 48.) Tätä aikaa uusperheen mukana tulleitten lasten kanssa ei enää pääse kokemaan. Lapset ovat uusperheen perustamisvaiheessa useimmiten kouluikäisiä.

Laurilan mielestä tarvitaan annos rohkeutta ennen kuin uskaltaa ryhtyä niin sanotun vieraan lapsen kasvattajaksi. Vastuu tuntuu huomattavasti suuremmalta kuin oman kohdalla. Jo kulttuuriimme kuuluu, että kaikkea lainaksi saatua on pidettävä hyvin. (Laurila 1993, 127.) Sama pätee isovanhemmuuteen, vaikka isovanhemmalla ei kasvatusvastuuta olekaan.

Kyselyvastauksista kävi ilmi, että isoisille / miehille on itsestään selvää asettaa biologiset ja ei-biologiset lastenlapset samaan asemaan esimerkiksi lahjoja antaessaan. Isoäidit / naiset eivät tunne suhtautuvansa eri tavalla ei-biologisiin, mutta korostavat silti biologisen lapsenlapsen merkitsevän itselleen enemmän, olevan läheisempiä.

Kysymykseen minkälainen isovanhempi-suhde on ei-biologiseen lapsenlapseseen, isoisät vastasivat, että totuttelemiseen on vaadittu aikaa ja että suhde on hieman etäinen, mutta ei torjuva. Isoäitien mielestä taas suhde on hyvä ja varsin luonnollinen. Yksi isoäideistä sanoi: ”Tunnen rakastavani heitä kaikkia. Olen onnellinen kaikkien läheisyydestä.”

Kysymykseen onko suhde biologisiin lapsenlapsiin muuttunut uusperheen myötä, kaikki vastanneet totesivat, että ei ole.

4.3 Isovanhemman rooli ja tehtävät

Isovanhempien vastauksista näkyi, että lasten iällä ja asuinetäisyydellä isovanhempiin on suuri vaikutus. Pienemmille uusperheen lapsille isovanhemman rooli on selkeästi hoitavampi / opettavampi. Isommille isovanhempi on kuin kaveri.

Kun isovanhempi asuu kaukana, yhdessäolo on lähinnä vierailuja puolin ja toisin tai lomahetkiä esimerkiksi mökillä. Lähellä asuva isovanhempi on monella tavalla mukana uusperheen arjessa.

Isoisät mainitsivat mm. kalastavansa, uivansa, retkeilevänsä, pelaavansa, ulkoilevansa, piirtävänsä tai lukevansa lastenlasten kanssa. Isoäidit esimerkiksi leikkivät, lukevat, laulavat, askartelevat, tekevät käsitöitä tai palapelejä, opettavat ruoanlaittoa, siivoavat, shoppailevat lastenlastensa kanssa. Eräs isoäiti piti tärkeänä opettaa iltarukouksen. Jokainen vastannut halusi jälkikasvulle jäävän hyviä muistoja. ”Olen lapsirakas ihminen ja tunnen, että siitä se lähtee!”

Vastauksissa näkyi selkeästi, että se miten perhe nimittää isovanhempaa, ei ole merkityksetöntä: ”Olen pappi” tai ”Olen saanut nimen varamummi.”

4.4 Vertaistuen tarve

Kysyin isovanhemmilta mahdollisesta tuen tai keskustelun tarpeesta uusperheyteen liittyen? Yli puolet isovanhemmista oli sitä mieltä, ettei ole tarvinnut/kaivannut tukea. Sen sijaan kolme isovanhempaa mainitsi, että olisi alkuaikoina / aikaisemmin kaivannut jotakin.

Isoäiti: ”Alkuaikoina, kun ei tiennyt miten suhtautua uusiin aviopuolisoihin eikä tiennyt sitä, mikä on heidän suhtautumisensa lapsenlapsiin.”

Isoisä: ”Olin ehkä aiemmin kaivannut neuvoja tai jopa jonkinlaista terapiaa, että olisi osannut suhtautua asioihin luontevammin.”

Toinen isoisä: ”Aikaisemmin olisin halunnut keskusteluapua. Nyt ovat asiat selkiintyneet ja tilanne on hyvä näin.”

Näistäkin vastauksista voi päätellä, että uusperheytyksen alkuvaihe on rankkaa koko lähiverkostolle. Olisiko aika kehittää valmennusta myös perheeseen muutoksiin; tässä yhteydessä nousee erityisesti ajatus uusperheen isovanhempien ”valmennuskurssista”. Vapaaehtoisia koulutetaan eri tehtäviin, odotusperheille tarjotaan perhe- ja synnytysvalmennusta, eroaville on eroryhmänsä, läheisensä menettäneille sururyhmä ym.

5. LOPPUKATSAUS

Sukellusmatka uusperheen isovanhempien kokemusmaailmaan on päättymässä. Kuopuksen odotusajan ja ensimmäisten viiden elinkuukauden ajan kestänyt prosessi on ollut ajankohtainen, monenlaisia tunteita herättävä ja kokonaisuudessaan antoisa elämys.

Kuopuksemme syntyi erilaiseen, mutta oikeaan perheeseen. Uusperheeseen, johon kuuluu hänen vanhempansa ja viisi puolisisarustaan. Hänellä on yksi 'kokonainen' isoisä, jonka rooli on tärkeä ainoana biologisena isovanhempana. Lisäksi suvun ja työni kautta verkostoomme kuuluu useita isovanhempi-ikäisiä aikuisia, joista osa on jonkinlaisessa isovanhemman roolissa suhteessa perheeseemme. Eräs työni kautta tutuksi tullut karjalaismummo sanoo aina puhelunsa päätteeksi: "Mummolta terveisiä lapsille!"

Yksi tärkeimmistä havainnoista tämän prosessin aikana on ollut se, että isovanhemmuus on samanlaista perhemuodoista riippumatta. Uusperheen isovanhemmat kokevat olevansa isovanhempia kaikille perheen lapsille, vaikka heitä kutsuttaisiin millä nimityksellä tahansa. Isovanhemmuus ei myöskään ole muuttunut, vain tavat ovat muuttuneet. Isovanhemmilta vaaditaan joustamista, jatkuvaa kasvamista ja avoimempaa suhtautumista kuin ennen.

Koska isovanhemmille lähettämäni kysely oli muotoiltu avoimeksi, myös vastaukset olivat osittain vajaita ja jättivät paljon tulkinnanvaraa. Kyselyvastauksissa korostui se, että nämä uusperheet olivat jo ehtineet perheytyä kuluneitten 3 – 12 vuoden aikana. Jos kyselyyn olisi vastattu uusperheytyksen alkuvaiheessa, vastaukset olisivat olleet toisenlaisia. Myös isovanhemmat olivat jo ehtineet tottua uusiin perhekuviioihin ja löytäneet oman paikkansa perhettä ympäröivässä ja tukevassa verkostossa.

Olen toteuttanut opinnäytetyöni kyselyn avulla, isovanhempien näkökulmasta. Jatkossa olisi hyvä miettiä millaista tukea isovanhemmat uusperheen alkuvaiheessa tarvitsevat ja miten sitä heille voisi järjestää. Mielestäni sitä voisi olla mainitsemani 'valmennuskurssi' uusperheen isovanhemmille vaikka leiripäivän muodossa. Sen toteuttamiseen olisi hyvä saada paitsi aiempina esitelyjen liittojen edustajia, myös pidempään uusperheen isovanhempana olleita.

Itse olen mukana järjestämässä uusperheen isovanhempien ja lasten yhteistä leiripäivää keväällä 2006 yhteistyössä Salo-Uskelan seurakunnan diakoniatyön ja Salon Seudun Uusperheellisten kanssa. Leiripäivä on kiitos kaikille niille isovanhemmille, joiden osoitteet sain kyselyn lähettäessäni. Koska isovanhemmat vastasivat kyselyyn nimettömästi, en voi tietää ketkä osallistuivat kyselyyn ja ketkä eivät. Toivottavasti leiripäivä osallistujia riittäisi ja päivästä tulisi sukupolvia yhdistävä ja uusperheytymistä tukeva perinne!

Opinnäytetyötä kirjoittaessani olen äitiyslomalla kyseisen seurakunnan diakonian perhetyöstä ja kiitollinen saamastani mahdollisuudesta opiskella uusperheneuvojaksi työni ohessa. Tähän aiheeseen 'sukeltaminen' on laajentanut omaa perhekäsitystäni ulottumaan isovanhemmukseen asti ja tulevaisuudessa pyrin huomioimaan isovanhemmat osana Salo-Uskelan seurakunnan diakonian perhetyötä.

KIRJALLISUUS:

ARAJÄRVI, Terttu (1995): Hyvä isovanhemmuus. Porvoo, WSOY.

IJÄS, Kirsti (2004): Isovanhemmat muutosten keskellä. Jyväskylä, Gummerus.

LAURILA, Anja (1993): Lainaksi annettu lapsi. Helsinki, Kirjapaja.

TAIPALE, Vappu (2002): Isoäitikirja. Juva, WSOY.

MUUT LÄHTEET:

Yhdentoista uusperheen isovanhemman kyselyvastaukset.

LAAKSONEN Ilkka: Puhelinkeskustelu keväällä 2005.

LEINONEN, Pekka: Kirjeenvaihto sähköpostitse 19.11.2005.

LIITTEET: Isovanhemmille lähetetty kysely

4.1.2005

Tervehdys Isovanhemmat!

Teen diakoniatyötä Salo-Uskelan seurakunnassa ja eräs vastuualueistani on perhetyö. Opiskelen työni ohessa kaksivuotisessa uusperheneuvojakoulutuksessa. Koulutus tapahtuu Paasikiviopiston ja Suomen Uusperheellisten Liiton yhteistyönä.

Olen tekemässä nyt lopputyötäni. Tutkin uusperheisovanhemmuutta ja siksi lähestyn nyt teitä kyselylläni. Olen saanut yhteystietonne uusperhevanhemmilta eli teidän lapsiltanne.

Olen kiinnostunut teidän omista kokemuksistanne uusperheytymisestä, isovanhemman osasta uusperheessä. Oman seitsemänhenkisen uusperheemme perustaminen neljä vuotta sitten tuntui hyvin hankalalta, koska kahden perheen tavat ja tottumukset laitettiin uudenaikaisiksi, yhtenäisiksi.

Olen kiitollinen kaikista saamistani vastauksista. Toivottavasti jaksaisitte vastata kyselyyn edes osittain. Voitte palauttaa kyselyn mukana olevassa vastauskuoressa tai toimittaa sen uusperhevanhemmille, joilta voin sen noutaa 14.2.05 mennessä.

Vastauksenne on vain minun käytössäni, ja ne käsitellään täysin nimettömästi ja luottamuksellisesti. Hävitän haastattelulomakkeet, kun tutkimus on valmistunut.

Kiitokseksi vaivannäöstänne Salo-Uskelan seurakunta ja Salon Seudun Uusperheelliset kutsuu teidät viettämään Uusperheisovanhempien ja -lasten yhteistä leiripäivää. Leiripäivää vietetään tutkimuksen valmistuttua myöhemmin ilmoitettavana ajankohtana. Lähetän kutsun teille postitse.

Jos teillä on kysyttävää tutkimuksesta, voitte soittaa minulle. Vastaan mielelläni kysymyksiinne.

Ystävällisin terveisin,

Aila Parkkinen
diakoni
0447745229

Salo-Uskelan seurakunta
Torikatu 6
24100 SALO

Tutkimukseen osallistujan sukupuoli:

nainen

mies

Kuinka monta lasta ja lastenlasta sinulla on? Millainen perhetilanne lastenlapsilla on (esim. ydinperhe, uusperhe, lapsenne entisestä pari suhteesta olevat lapset tai uusperheen lapset)?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kuinka kauan olet ollut uusperheen isovanhempi? Kuinka kauan koet olleesi isovanhempi myös uusperheen mukana tulleille lapsille?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Miten suhde "uusiin" lastenlapsiin on muodostunut? Mitkä tekijät ovat vaikuttaneet suhteen muodostumiseen? Suhtaudutko eri tavalla omiin biologisiin lastenlapsiin ja "uusiin" lastenlapsiin? Onko suhde biologisiin lastenlapsiin muuttunut?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Millainen rooli sinulla on uusperheen isovanhempana? Esim. osallistutko lasten hoitoon, vai oletko kaveri tai vierailija perheessä? Mitä teet yhdessä lastenlastesi kanssa?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

